

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΙΟΝΕΞΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΕΡΙΣΜΟ (του Γιάννη Ζήση)

✘ Ζούμε μια εποχή ώριμη για να θέσουμε τέλος στους μονοδιάστατους μονισμούς, στις μονήρεις έννοιες και ιδέες και να αναγνωρίσουμε την ομαδικότητα των ιδεών, των διαστάσεων, και την ολιστική, συνθετική και εγκυροποιητική δυναμική τους. Η διεύρυνση του επιστητού μας οδηγεί σε έναν νέο τρόπο αντίληψης, σε μια νέα ποιότητα αντίληψης. Είναι αλήθεια πως στο παρελθόν το κίνητρό μας αντικατόπτριζε μια συνεχή ανάγκη αντισταθμιστικής συμπλήρωσης και αναμέτρησης με μια ελλειμματικότητα.

Αυτό είναι, σύμφωνα με τον Καντ, το θεμελιώδες ανθρωπολογικό πλαίσιο της ανθρωπογένεσης, αλλά και ο θεμελιώδης ψυχολογικός μηχανισμός ατομικής ψυχολογίας του Άντλερ, ο οποίος στο βιβλίο του *Ανθρωπογνωσία* σχολιάζει:

«Αν κρίνουμε τον άνθρωπο από φυσική άποψη, βλέπουμε πώς είναι ένα κατώτερο πλάσμα. Αυτή όμως η κατωτερότητα που τον συνοδεύει παντού, δίνει ένα συναίσθημα ακρωτηριασμού και αβεβαιότητας, και επενεργεί σαν ένας διαρκής ερεθισμός να βρει μια διέξοδο, να κατορθώσει να προσαρμοστεί στη ζωή και να φροντίσει να εξασφαλίσει τους όρους, οι οποίοι θα εξουδετερώσουν τα μειονεκτήματα της ανθρώπινης θέσης του μέσα στη φύση». [1]

Από μία άποψη, είναι ο βασικός μηχανισμός που εκδηλώνεται στη θεωρία των συγκρούσεων και των κινήσεων του ψυχικού δυναμικού της Χόρνεϋ. [2] Τώρα, όμως, πρέπει να αντιληφθούμε μια νέα προοπτική.

Η οντολογική ελλειμματικότητα, η οποία βιώθηκε, πρωτογενώς, ως φόβος θανάτου και ως πρόβλημα διάρκειας και, δευτερογενώς, ως πρόβλημα ποιότητας, αρέσκειας και ικανοποίησης, ήταν

γενεσιουργός μηχανισμός αυτής της έντασης της εσωτερικοποίησης και λειτούργησε, ταυτόχρονα, στην κατεύθυνση της έντονης εξωστρεφούς ταύτισης που αναπτύχθηκε στον πολιτισμό μας.[3]

Οφείλουμε πια να εξετάσουμε, νοηματικά και βιωματικά, τις τάσεις που μας οδήγησαν εδώ, μέσα σε ένα πιο καθαρό και εναργές οντολογικό πεδίο.

Το σημείο, η ολότητα και ο σημερινός άνθρωπος

Ο ψυχολογικός μας αταβισμός συνδέεται με το γίνεσθαι και τη μεταρσίωση της τάσης να αναδεικνύουμε ως υπέρτατη αρχή την ασφάλεια του θώκου. Συνδέεται, επίσης, με τη μεταρσίωση του σημείου ώστε να διέλθουμε από το «λανθάνον» και το «κρυμμένο σημείο», καθώς και από τον παραδοξολογικό ορισμό του *Ευκλείδη που αναγορεύει το θεμέλιο της τοπικότητας σε μη τοπικότητα*, στο «αποκαλυμμένο», στο «απελευθερωμένο», στο «αποσυνδεδεμένο» και, τελικά, στο «εγκαταλειφθέν» σημείο.[4]

Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι μεγάλες θρησκείες και οι φιλοσοφίες απολήγουν στην ταύτιση με το όλο. Ακόμη και οι σύγχρονες παιγνιακές μετανεωτερικές προσεγγίσεις αναδεικνύουν την ολότητα:

α. είτε ως την περισσότερο ψυχολογικά ολοκληρωμένη τους εκδήλωση σε σχέση και με το άπειρο και την οικειότητα του προσώπου –όπως το προσεγγίζει ο Λεβινάς·[5]

β. είτε, όπως το βλέπει ο Αξελός,[6] ως συνεχιστής της υπαρξιστικής φαινομενολογίας του Χάιντεγκερ.[7]

Η ολότητα και ο μερισμός ως παράγοντες βιωσιμότητας

Ακόμη και οι παιγνιακές, μη νεωτερικές απόψεις –που θυμίζουν κάπως τη «Λιλά», το παιχνίδι δηλαδή της θεότητας, του Σίβα, του Βισνού και του Βράχμα– βλέπουν ως επόμενο εξελικτικό βήμα την ομαδικότητα και την ταύτιση με το όλο. Εννοούν μια διαδικασία συνταύτισης και αποκέντρωσης. Υπό αυτή την έννοια, βλέπουν επίσης την αρχή της βιωσιμότητας να

ξεδιπλώνεται ως μια νέα όψη του αγαθού, ως το κοινό καλό. Αυτή είναι η συμβολή και η συνδρομή στην ψυχολογική ανάπτυξη ενός άλλου ψυχολογικού πολιτισμού για την πολιτική, τις επιστήμες και τις τεχνικές του ανθρώπου, περιλαμβάνοντας και το οικονομικό σύστημα, υπό την αξίωση, εν τέλει, του μερισμού και της συζευγμένης προσέγγισης της ελευθερίας και της αδελφοσύνης, όπως το θέτει ο Χορκχάιμερ, ο οποίος, υπό το καθεστώς μιας απαισιοδοξίας, σχολιάζει πως:

«Ο μεμονωμένος άνθρωπος μπορεί να τείνει προς την ελευθερία, προς την λύτρωση. Η ανθρωπότητα ωστόσο έχει επικρατήσει ανέκαθεν στη φύση, ακόμα και σήμερα, μέσω της κυριαρχίας, της εκμετάλλευσης, του φόνου και της υποδούλωσης των άλλων πλασμάτων και, σε μερικές περιπτώσεις, του ίδιου της του είδους. Είναι το πιο αιμοβόρο και σκληρό είδος του γνωστού κόσμου. Τίποτε δεν ήταν γι' αυτήν πολύ ιερό –ούτε καν η αλήθεια και η θρησκεία– για να μην το χρησιμοποιήσει ως όργανο εξουσίας». [8]

Αυτό το εξελικτικό βήμα της ταύτισης με το όλο υποθέτει ένα εσωτερικό υποκείμενο που έχει τη δυνατότητα αυτή της ταύτισης ή που βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση. Υποθέτει, δηλαδή, την ψυχή ως διαρκώς παρούσα και ως παρουσία συνυφασμένη με το πνεύμα σε κατάσταση «απομονωμένης ενότητας», όπου τελεί υπό τη θυσιαστικότητα της εμπρόσωπης και κεκοινωνισμένης έκφρασής της με ένα μέρος του εαυτού της.

Κατά κάποιον τρόπο, είναι σαν να υπάρχει ένα αδήλωτο "hardware" και ένα "λογισμικό" οντοποίησης της ίδιας φύσης. Αυτό το "λογισμικό" βρίσκεται εν εξελίξει μέσα από μια περιοδικότητα και ρυθμικότητα φαινομένων γέννησης, ζωής, θανάτου και υπέρβασης, στο οποίο η οντότητα ξεδιπλώνεται λειτουργικά, θεατρικά και οντολογικά, επιχειρώντας να ανοίξει έναν δικό της παράλληλο μεταμορφωτικό ορίζοντα εσωτερικής επισκιάζουσας εξέλιξης, ταυτόχρονα με την κοινωνική και οικολογική εξέλιξη. Αυτό ήταν το μεγάλο ζήτημα που έθιγε ο Πλάτωνας, καθώς και άλλοι, σύγχρονοι, στοχαστές, όπως ο Ουάιτχεντ [9] και ο Ωρομπίντο. [10]

Και, βέβαια, υπάρχουν προτιμήσεις μεταξύ της ανάδειξης του εσωτερικού και του εξωτερικού ορίζοντα του όντος. Ωστόσο, οι οπαδοί του μέτρου και της μεσότητας, σε Ανατολή και Δύση, θα θέσουν και τις δύο όψεις ως αναγκαίες.

Σε αυτό τον ορίζοντα και με αυτή την έννοια του εαυτού, η αλήθεια είναι ότι ο στοχασμός του εαυτού μπορεί να κινηθεί:

1. σε σχέση με την εσωτερική υπερβατικότητά του, η οποία είναι εγγενής ως αρχετυπική διαδικασία στο γίνεσθαι της κωδικοποίησης και του στοιχειώδους·

2. στο γίνεσθαι της συνείδησης ως ταυτοποιητικής, υπερβατικής, οργανικής και εσωτερικευτικής δυναμικής·

3. στο οικολογικό και το κοινωνικό γίνεσθαι ως το ταυτόχρονο μιας εξωτερικευτικής δυναμικής που, επίσης, δηλώνεται και στις δύο κατευθύνσεις.

Ως εκ τούτου, δεν είναι παράδοξη η θέαση του λόγου τόσο ως αποσπασμένου και υπερβατικού όσο και ως εκδηλωμένου, ως ενσαρκωμένου, ήτοι ως δηλωτικότητα του πνεύματος, ως συμπαντικού, απρόσωπου, υπερβατικού, ανεκδήλωτου, αλλά και ως εκδηλωμένου και εμπρόσωπου-περσοναλιστικού, όπως θέλει και το αναδεικνύει ο υπαρξισμός.

Αναφορές:

[1] Άντλερ, Άλφρεντ, *Ανθρωπογνωσία*, εκδόσεις Μπουκουμάνη, 1971.

[2] Χόρνεν, Κάρεν, *Οι συγκρούσεις του Εσωτερικού μας Κόσμου*, εκδόσεις Επιφανίου, 1964.

[3] Ζήσης, Ιωάννης, *Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ, Η ΙΔΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ & Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥΣ*

[4] Ζήσης, Ιωάννης, *Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ*

[5] Levinas, Emmanuel, *Ολότητα και Άπειρο*, εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ, 1989.

[6] Αξελός, Κώστας, *Προς την Πλανητική Σκέψη*, εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1996.

[7] Heidegger, Martin, *Είναι και Χρόνος*, εκδόσεις Δωδώνη, 1998.

[8] Gumnior, Helmut & Ringguth, Rudolf, *Χορκχάιμερ*, εκδόσεις Πλέθρον, σελ. 45, 1992.

[9] Whitehead, Alfred North, *Δημιουργική Θρησκεία*, εκδόσεις Δρόμων, 2009.

[10] ΣΡΙ ΩΡΟΜΠΙΝΤΟ.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία δημοσίευσης κειμένου: 13 Οκτωβρίου 2010

Διαβάστε επίσης:

–Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ ΕΧΑΣΕ ΤΟ ΜΥΘΟ ΤΗΣ ΩΣ ΠΑΝΑΚΕΙΑ

–ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

–ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ & ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΟΣ ΕΑΥΤΟΣ

–Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ & ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

–Ο ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΔΕΩΝ

–ΝΕΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ ΣΚΕΨΗΣ

(solon.org.gr)